

บทที่ 3

วังเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมือง

เมื่อมีการแบ่งแยกเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง และได้แต่งตั้งเจ้าเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก วังเจ้าเมืองซึ่งใช้เป็นสถานที่พักอาศัยและว่าราชการของเจ้าเมือง มีการโยกย้ายที่ตั้งหลายครั้งตามยุคสมัยของเจ้าเมือง แต่หลักฐานที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจะเป็นวังของเมืองคนสุดท้ายเกือบทั้งสิ้น จากการสำรวจวังส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดีบางส่วน แต่ส่วนใหญ่จะทรุดโทรมถูกรื้อถอนและตัดแปลงต่อเติม แต่ยังสามารถมองเห็นเค้าโครงของวังได้

วังเจ้าเมืองปัตตานี

ต้นสกุล เจ้าเมืองปัตตานี สืบเชื้อสายมาจากดาโต๊ะบังกาลัน ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ กรือเซะ (บริเวณที่ตั้งเมืองปัตตานีตั้งแต่อดีต) เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองสันนิษฐานว่าอาจใช้เป็นบ้านพักอาศัย หรือสร้างวังขึ้นใหม่ แต่อยู่ที่บริเวณกรือเซะ

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยูโซฟ ชาวกรือเซะ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองปัตตานี นิยูโซฟได้ย้ายวังเจ้าเมืองจากบริเวณกรือเซะไปสร้างใหม่ที่อ่าวเบอร์กะห์ บริเวณอ่าวปากแม่น้ำปัตตานี ปัจจุบัน ตอนเหนือของถิ่นชาวจีนปัตตานี

หลังจากนั้นในช่วงแรกที่เติงกูมูฮัมหมัด ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองปัตตานี ต่อจากนิยูโซฟ เติงกูมูฮัมหมัดได้สร้างวังที่ชายทะเล หมู่บ้านต้นหยงปัจจุบัน ต่อมาเติงกูเห็นว่าสถานที่ตรงนั้นไม่เหมาะสม จึงย้ายไปสร้างวังแห่งใหม่ ที่จะบังคอกโดยใช้ช่างชาวจีนเป็นผู้สร้าง และใช้เป็นวังเจ้าเมืองปัตตานีจนถึงเจ้าเมืองคนสุดท้าย

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังจะบังคอก ตั้งอยู่เลขที่ 34 ถนนหน้าวัง ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี ใกล้แม่น้ำปัตตานี ตรงบริเวณที่เรียกว่าจะบังคอก หมายถึงสามแยกและใช้เรียกชื่อวัง เนื้อที่ของวังมีประมาณ 7 ไร่ ปัจจุบันมีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนหน้าโรงเรียนเทศบาล 1 ทิศใต้จดถนนสาธารณะบ้านพักอาศัยข้างเคียง ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้าและทางเข้าวังจดถนนหน้าวัง ทิศตะวันออกจดถนนหลังวัง

สภาพแวดล้อมของวัง มีกำแพงก่ออิฐทึบล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน เป็นกำแพงชั้นนอก ทิศใต้ และทิศตะวันออกชำรุดเกือบหมด ด้านทิศเหนือ ชำรุดเล็กน้อย ส่วนด้าน

ทิศตะวันออก ตัวกำแพงกำลังเอียงชำรุด ผู้ดูแลวังจึงใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปขนาดเล็กค้ำยันกำแพงไว้

ภายในกำแพงวังบริเวณทั่วไป เป็นพื้นทรายปลูกต้นมะพร้าว ไม้ดอกและไม้ผลนานาชนิด ไม่ระเบียบ มีสิ่งก่อสร้าง คือ เรือนเจ้าเมือง กำแพงวังชั้นใน และมีบ่อน้ำถึง 6 บ่อ หลังจากสิ้นสุดเจ้าเมืองคนสุดท้าย วังจะบังติกอ ตกเป็นที่อยู่อาศัยของเครือญาติและได้มีการก่อสร้างเรือนเพิ่มเติม บริเวณด้านข้างและด้านหลังของเรือนเจ้าเมือง

จากการสัมภาษณ์นายชัยยง หวันมะหะหมัด อายุ 64 ปี ได้กล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. 2539 มีการรื้อถอนเรือนเจ้าเมือง ออกทั้งหมดและได้ก่อสร้างเรือนขึ้นใหม่ทับพื้นที่เรือนเจ้าเมืองของเดิม แต่มีการใช้วัสดุก่อสร้างตามสมัยนิยม ใช้เวลาในการรื้อถอนและก่อสร้างประมาณ 2 ปี เข้าอยู่อาศัย เมื่อ พ.ศ. 2541 ใช้งบประมาณทั้งหมด 3 ล้านบาทเศษ

รูปแบบและโครงสร้าง

กำแพงวังชั้นนอก มีลักษณะเป็นกำแพงที่วัดได้ข้างละ 39 เมตร ก่ออิฐขนาดใหญ่ 18 X 28 เซนติเมตร ฉาบปูน ความหนาของกำแพง 48 เซนติเมตร ความสูงจากพื้นดินถึงขอบล่างของบัว 2.45 เมตร ด้านบนของกำแพงก่ออิฐฉาบปูนทำบัวลดหลั่น 3 ชั้น รวม 20 เซนติเมตร เป็นแนวตรงยาวตลอดกำแพงทั้งสองข้าง ช่วงกลางกำแพงเป็นประตูทางเข้าวัง ซึ่งมีประตูเดี่ยวก่ออิฐโชว์แนวเป็นเสากว้าง 54 เซนติเมตร หนา 48 เซนติเมตรทั้งสองข้าง บนหัวเสาใช้ไม้จริงแผ่นเดี่ยวสูง 20 เซนติเมตร หนา 45 เซนติเมตร วางพาดบนหัวเสา เหนือไม้พาดหัวเสาสูง 90 เซนติเมตร ทำบัว 3 ชั้น เป็นรูปโค้งลักษณะแบบจีน บานประตูทำด้วยไม้ช่วงบนเป็นซี่แนวตั้งโปร่ง ช่วงล่างทำแบบลูกฟักความสูงของบานประตู 2.40 เมตร ใช้บานพับเหล็กเปิดเข้าด้านในวัง

กำแพงวังชั้นใน มีความหนาเช่นเดียวกับกำแพงชั้นนอก ก่ออิฐฉาบปูน สูงประมาณ 1 เมตร ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนที่ด้านหน้าส่วนด้านหลังยังสมบูรณ์ จากกำแพงวังชั้นในเป็นพื้นที่โล่งปูพื้นด้วยกระเบื้องดินเผา ขนาด 30X 30 เซนติเมตร จนถึงตัวเรือนเจ้าเมือง

เรือนเจ้าเมือง (หลังเดิม) ถัดจากกำแพงวังชั้นในเป็นเรือนเจ้าเมืองขนาดใหญ่ มีลักษณะเป็นเรือนยกพื้นชั้นเดียว ตัวเรือนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านกว้างออกทางประตูวัง ยกพื้นใต้ถุนปิดทึบ สูงประมาณ 1 เมตร เสาของเรือนเป็นเสาไม้สี่เหลี่ยมวางบนดินเสาปูนซีเมนต์ บันไดขึ้นเรือน 3 ชั้น ทำด้วยไม้ พื้นเรือนทำด้วยไม้กระดานมีขนาดใหญ่และยาวมีเสากลมก่ออิฐฉาบปูนรับน้ำหนักโครงหลังคา 6 เสา มีประตูไม้ ผนังด้านข้างก่ออิฐฉาบปูนบางส่วนใช้กระเบื้องปูเคลือบแบบจีน ระบายอากาศแทนหน้าต่าง

การใช้พื้นที่

ด้านหน้าเรือนเจ้าเมือง มีบันได 2 บันไดขึ้นโถงนอกขนาดใหญ่ซึ่งใช้เป็นที่รับแขกและว่าราชการของเจ้าเมือง มีพื้นโถงยกระดับ 3 ระดับ ด้านข้างทั้ง 2 ด้านของโถงแบ่งกันห้อง ด้านในของโถงกันด้วยฝาผนังไม้ทำแบบลูกฟักและเจาะช่องประตูเข้าด้านในแบ่งกันห้อง 2 ด้านมีทางเดินไปสู่ลานโล่งหลังเรือนเจ้าเมือง มีบ่อน้ำที่ลานโล่ง พื้นลานโล่งปูกระเบื้องดินเผาขนาดใหญ่แบบเดียวกับลานโล่งด้านหน้าเรือน ถัดไปเป็นเรือนครัวด้านหลัง

ลวดลายตกแต่ง

เรือนเจ้าเมืองปัตตานีไม่ปรากฏลวดลายตกแต่งที่มีลักษณะแกะสลักหรืองานฉลุมากเหมือนเรือนเจ้าเมืองอื่น แต่มีลักษณะการใช้ลวดลายตกแต่งโดยกระเบื้องปูเคลือบแบบจีนที่ฝาผนังเรือนด้านข้าง และกำแพงชั้นในด้านข้าง

วังเจ้าเมืองยะหริ่ง

หลังจากนายพ่ายถึงแก่กรรม เจ้าเมืองสงขลาได้แต่งตั้งนายเหมสายขึ้นเป็นเจ้าเมืองยะหริ่งคนใหม่ ต่อมาเมื่อนายเหมสายถึงแก่กรรมก็ได้มีการแต่งตั้งนิยูไซฟ เป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง จากการสัมภาษณ์คุณสวาสดี พิพิธภักดี อายุ 80 ปี ได้เล่าถึงประวัตินิยูไซฟว่า

ในบรรดาเจ้าเมืองทั้งหลายมีประวัติที่น่าสนใจอยู่คนหนึ่ง คือ นิยูไซฟ เมื่อขณะเดินขบถที่ปัตตานี มีอายุเพียง 6 ปี มีความซอกกอกทัพไทยที่ขึ้นมาปราบขบถมาก เมื่อกองทัพไทยกลับกรุงเทพฯก็แอบติดตามไปด้วย เข้าใจว่าคงจะมีทหารไทยคนหนึ่ง เอามาอุปถัมภ์และทำให้นับถือศาสนาพุทธ จนได้บวชเป็นสามเณร และพระภิกษุหลายพรรษาจนได้มีตำแหน่งเป็นพระใบฎีกา เมื่อสึกจากพระก็เข้ารับราชการอยู่ในกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ยอมกลับไปบ้านเมือง ต่อมาเมื่อได้รู้กันว่ามีเชื้อสายของพระยาเมือง จึงได้รับสัญญาบัตรเป็นเจ้าเมืองยะหริ่งให้ออกไปครองเมือง และพยายามจัดระเบียบการปกครองแบบไทย เช่นคดีถ้อยความที่ปรับไหมหรือตัดสินก็ใช้ตามพระราชกำหนดกฎหมายไทย ไม่ตัดสินตามคัมภีร์อัลกุรอาน เป็นเหตุให้เมืองปัตตานี และเมืองรามันเอาอย่างและปฏิบัติกันมาช้านาน

เวลาต่อมาเจ้าเมืองยะหริ่งมาคำนึงถึงว่า โดยส่วนตัวท่านเองมีเชื้อสายเจ้าเมืองและนับถือศาสนาอิสลาม ต้องมาปกครองบ้านเมือง ซึ่งมีประชาชนมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ ถ้าท่านนับถือศาสนาพุทธคงปกครองมุสลิมยาก จึงมีตัวอย่างจากประวัติศาสตร์ของเมืองยะหริ่งที่ล่วงมาแล้ว ด้วยเหตุนี้ท่านจึงเปลี่ยนจากนับถือศาสนาพุทธมานับถือศาสนาอิสลามตามชาติกำเนิด

เดิม เหตุการณ์ในเมืองยะหริ่งจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีปัญหาใด ต่อมาเมื่อเจ้าเมืองนิยูโซฟ ถึงแก่กรรม ผู้ที่เป็นเจ้าเมืองต่อมาคือ นิเมาะห์ บุตรคนที่ 2 ของนิยูโซฟ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระยาพิบูลย์เสนาานุกิจเชษฐภักดี ต้นตระกูลอับดุลบุตร และเมื่อพระยาพิบูลย์เสนาานุกิจเชษฐภักดีถึงแก่กรรมบุตรคนที่ 2 ชื่อนิโวะ เป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาพิพิธเสนา มาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม ผู้สร้างวังยะหริ่ง เมื่อ พ.ศ. 2438 ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ที่ปรากฏอยู่ถึงปัจจุบันและเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้ายของเมืองยะหริ่ง

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังยะหริ่ง ตั้งอยู่เลขที่ 102 ถนนหน้าวัง ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เนื้อที่ของวังมีประมาณ 10 ไร่ ปัจจุบันมีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนรามโกมุท ทิศใต้จดถนนพิพิธภักดี ทิศตะวันออก จดถนนหลัง และทิศตะวันตก จดถนนหน้าวัง

สภาพแวดล้อมของวังมีกำแพงก่ออิฐและกันด้วยสังกะสีบางด้านตัววังหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีประตูเข้าทางด้านหน้า บริเวณภายในกำแพงวังมีถนนลาดด้วยแอสฟัลต์จากประตูวังถึงวังประมาณ 80 เมตร รอบๆ บริเวณปลูกไม้ดอกและไม้ผล รวมถึงบริเวณอื่นๆ ปลูกต้นมะพร้าว สภาพโดยทั่วไปของบริเวณและสิ่งก่อสร้างได้รับการดูแลอยู่ในสภาพดี เนื่องจากได้มีลูกหลานของเจ้าเมืองพักอาศัยตลอดมาไม่ขาดช่วง และได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมหลายครั้ง เช่น หลังคา บันไดภายใน และได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมครั้งใหญ่เมื่อ พ.ศ. 2542 โดยภายนอกอาคารได้มีการต่อเติมมุขชั้นล่างด้านหน้า

รูปแบบและโครงสร้าง

เรือนเจ้าเมืองยะหริ่งมีลักษณะเป็นเรือน 2 ชั้น รูปแบบผสมผสานยุโรปและมุสลิม สร้างโดยช่างชาวจีนและช่างพื้นเมือง ชั้นล่างฝาผนังโดยทั่วไป ก่ออิฐฉาบปูนเป็นเสาคอนกรีตขนาดใหญ่ 55X58 เซนติเมตร ก่ออิฐฉาบปูนทำบัวที่หัวเสาและฐานเสา ด้านหน้าเรือนชั้นล่าง มีมุขที่ต่อเติมใหม่เปิดโล่งไม่กั้นฝาผนัง หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา เลียนแบบหน้าจั่วมุขของเดิมชั้นบน ยื่นออกมาจากตัวเรือน บันไดขึ้นเรือนด้านหน้าเป็นบันไดโค้งก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ทั้ง 2 ข้าง ประกอบด้วยเสาค้ำขนาดใหญ่ที่ทางขึ้นบันได ราวบันไดและด้านข้างบันไดปิดทับก่ออิฐฉาบปูน จากบันไดขึ้นไปยังหน้ามุขชั้นบนที่มีอยู่เดิม ประตูและหน้าต่างของเรือนเจ้าเมืองส่วนใหญ่เป็นบานเปิดคู่ถึงพื้น มีลักษณะส่วนบนโค้งแบ่งเป็นแฉกติดกระจกสี บานเปิดช่วงบนและล่างปิดทับ ช่วงกลางทำบานเกล็ดยกเว้นหน้าต่างด้านข้างเรือน เป็นบานเปิดคู่ขนาดเล็กไม่ถึงพื้น ฝาผนังโดยทั่วไปของชั้นบนใช้ไม้กระดาน เช่นเดียวกับฝาผนังเพดาน หลังคาของเรือนทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา และหลังคาทรงจั่วยกสูงคลุมพื้นที่หน้ามุขชั้นบน

การใช้พื้นที่

ผังของเรือนเจ้าเมืองยะหริ่งมีลักษณะสี่เหลี่ยมผืนผ้าหันด้านแคบออกทางประตู
เข้าวังทิศตะวันตก จัดแบ่งพื้นที่แบบสมดุลมิลานโล่งกลางบ้าน

ชั้นล่างด้านหน้าเรือนต่อเติมมุขขึ้นใหม่ใช้เป็นที่พักผ่อนและรับแขกและเจาะช่อง
ทางเดินใต้ถุนเรือนออกไปสู่ลานโล่ง ที่ลานโล่งมีบ่อน้ำขนาดเล็ก สนามหญ้าและทางเดินแยก
ซ้ายขวา เป็นระเบียบทางเดิน ห้องนอน และห้องอื่นๆ ที่ยกพื้นสูงกว่าระดับพื้นลานโล่ง ด้าน
ในของลานโล่งแต่เดิมเป็นบันไดไม้มีด้านเดียวต่อมาได้มีการปรับปรุงสร้างบันไดคอนกรีตทั้ง
2 ข้าง สำหรับขึ้นชั้นบน ระหว่างบันได มีทางเดินออกไปสู่ด้านหลังของเรือน ซึ่งมีบ่อน้ำขนาด
ใหญ่ห้องครัวและเรือนบริวาร

ชั้นบนมีระเบียบทางเดินปูด้วยไม้ขนาดความกว้างของระเบียบเท่าชั้นล่าง แยก
เข้าห้องนอนและห้องอื่นๆ ทั้ง 2 ข้าง และเป็นทางเดินเชื่อมไปสู่ส่วนหน้าของเรือน เป็นห้อง
โถงขนาดใหญ่ แบ่งห้องนอนซ้ายขวา เชื่อมพื้นที่ต่อไปยังหน้ามุขที่ด้านหน้าของเรือนด้าน
หน้าห้องนอนทั้ง 2 ห้องข้างหน้ามุข มีระเบียบขนาดเล็กทั้ง 2 ข้าง

ลวดลายตกแต่ง

เรือนเจ้าเมืองยะหริ่งมีการใช้ลวดลายตกแต่งมากมาย และมีการใช้วัสดุ เช่น ไม้
และเหล็กซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสภาพดี ในส่วนที่จัดทำขึ้นใหม่ใช้ตกแต่งส่วนต่างๆ ของเรือนได้มีการ
การทำเลียนแบบ กลมกลืนกับของเดิมอย่างดี บริเวณที่มีการใช้ลวดลายตกแต่ง เช่น หน้าจั่ว
ของมุขชั้นล่าง และชั้นบนใช้ไม้ฉลุติดกับพื้นหน้าจั่ว เชิงชายโดยทั่วไปที่ด้านหน้าเรือน ด้าน
ในบริเวณลานโล่งโดยรอบใช้ไม้ฉลุพนักกระเบียงทั้งชั้นล่างและชั้นบนทั้งหมด รวมถึงราวบันได
ใช้เหล็กหล่อเป็นลวดลายโปร่ง ระหว่างช่วงเสาไม้ที่กระเบียงชั้นบนทำซุ้มไม้กระดานโค้งฉลุ
ลายและมีระย้า เหนือโค้งประตูและหน้าต่างใช้ไม้ฉลุแทนช่องแสงกระจก ลวดลายที่ใช้ฉลุไม้
หรือเหล็กหล่อทั้งหมดใช้ลวดลายพรรณพฤกษา

วังเจ้าเมืองหนองจิก

เมื่อนายเม่น ได้ถูกปลดออกจากเจ้าเมืองหนองจิก จึงได้แต่งตั้งนายเกลี้ยง บุตรชายนายเหมสหายอดีตเจ้าเมืองยะหริ่ง เป็นเจ้าเมืองหนองจิก นายเกลี้ยงได้ย้ายวังจากใน ท้องที่ตำบลคลองใหม่ อำเภอปรีเกี จังหวัดปัตตานี ไปตั้งอยู่ที่หมู่บ้านตุง ต่อมานายเกลี้ยง เสียชีวิตลงนายแว้งได้รับการแต่งตั้งทั้งเป็นเจ้าเมืองหนองจิก และได้รับยศเป็นพระยาเพชรรา ภิบาลฯ และได้มีการแต่งตั้งนายมิ่ง เป็นเจ้าเมือง เมื่อนายมิ่งได้เสียชีวิตลง จึงได้ทำการ แต่งตั้งนายทัด (พระยามุจลินทร์สรากิธานฯ) เป็นเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้าย

ถึงแม้ว่านายเกลี้ยงได้ย้ายวังจากตำบลคลองใหม่ไปตั้งที่หมู่บ้านตุง แต่ไม่ ปรากฏหลักฐานชี้ชัดว่าวังในสมัยเจ้าเมืองคนอื่น ๆ ต่อจากนายเกลี้ยงตั้งอยู่ ณ ที่ใด จนถึง สมัยพระยาเพชรราภิบาลนฤเบศร์ เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง จึงได้สร้างวังขึ้น ณ ตำบล ตุง ปัจจุบัน

หลังจากเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้ายเสียชีวิตลง วังตกเป็นที่อยู่อาศัยของลูก หลานเจ้าเมืองระยะหนึ่ง ต่อมาได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคุณเจริญจิตต์ ณ สงขลา ได้มอบให้ กรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและทำการขุดแต่ง ซ่อมแซมปัจจุบันได้มอบ หมายให้นางนวลฉวี ณ สงขลา ซึ่งเป็นสะใภ้ของพระยาเพชรราภิบาลนฤเบศร์ เป็นผู้อยู่อาศัย และดูแลวัง

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังเจ้าเมืองหนองจิก ตั้งอยู่เลขที่ 18 หมู่ 2 ตำบลตุง อำเภอหนองจิก จังหวัด ปัตตานี พื้นที่ของวังแต่เดิมมีขอบเขตถึงที่ว่าการอำเภอหนองจิกและทางหลวง ต่อมาในสมัย หลังได้แบ่งแยกที่ดินขายต่อบุคคลอื่น ดังนั้นเนื้อที่ของวังหนองจิกปัจจุบันจึงมีเฉพาะใน ขอบเขตของกำแพงวังประมาณ 1 ไร่เศษ มีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนหน้าวัง ทิศใต้ ทิศ ตะวันออก และทิศตะวันตกจดพื้นที่บ้านเรือนข้างเคียงวังหันหน้าออกไปทางทิศเหนือ

สภาพแวดล้อมของวังกำแพงด้านทิศเหนือ เป็นทางเข้า หลักมี 2 ประตู สภาพของกำแพงชำรุด กรมศิลปากรได้ใช้ไม้ค้ำยันกำแพงไว้ กำแพงด้านทิศตะวันออกและ ทิศตะวันตก ชำรุดเกือบทั้งหมด มีแต่เดิมประตูทางเข้าข้างละ 1 ประตู และกำแพงด้านทิศ ใต้ชำรุดเช่นกัน

ภายในกำแพงวังแต่เดิมมีสิ่งก่อสร้าง 3 หลัง ได้แก่ เรือนเจ้าเมือง เรือนพัก เครื่องยา และเรือนครัว พื้นทางเดินเชื่อมระหว่างเรือน และพื้นจากเรือนเจ้าเมืองถึงกำแพง วังปูแผ่นอิฐดินเผาขนาดใหญ่ทุกด้านเว้นพื้นที่บางส่วนปลูกไม้ดอกและไม้ผล ปัจจุบันเรือน

เจ้าเมืองซึ่งได้ถูกรื้อทิ้งเนื่องจากชำรุดเหลือแต่เนินดิน ต่อมากรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่ง ลอกหน้าดินออก เผยให้เห็นฐานของเรือน และเป็นพื้นที่จัดตั้งศาลพระภูมิภายหลัง เรือนพัก เครื่องญาติ ได้มีการบูรณะ ซ่อมแซมคงไว้ซึ่งลักษณะและวัสดุก่อสร้างเดิมโดยกรมศิลปากร ส่วนเรือนครัวชำรุดทั้งหมดคงเหลือแต่บันไดก่ออิฐทางขึ้นด้านหน้าครัว

รูปแบบและโครงสร้าง

กำแพงด้านหน้าวังทิศเหนือ ยาว 32 เมตร สูง 2.50 เมตร ก่ออิฐปูนฉาบหนา 45 เซนติเมตร มีประตูทางเข้าวัง 2 ประตู ขนาดสูง 2 เมตร กว้าง 1.10 เมตร กรอบไม้ขนาดกว้าง 18 เซนติเมตร แต่เดิมประตูวังหนองจิกทำด้วยไม้ 2 ข้าง กรอบประตู เป็นเสาก่ออิฐฉาบปูนกว้าง 50 เซนติเมตร สูงเสมอขอบบนของกำแพงเหนือไม้กรอบประตู ก่ออิฐฉาบปูนทำเป็นรูปหน้าจั่ว เรียงอิฐฉาบปูนทำเป็นเส้นกรอบ 3 ชั้น กำแพงด้านทิศ ตะวันออก จากกำแพงวังด้านหน้าถึงเรือนเครื่องญาติยาว 33 เมตร และความยาวของเรือน เครื่องญาติที่มีด้านหลังเรือนติดกำแพงยาว 16 เมตร รวมกำแพงด้านทิศตะวันออกยาว 49 เมตร มีประตูทางเข้าวัง 1 ประตู ส่วนกำแพงด้านทิศตะวันตกมีความยาวและประตูเข้าวัง เช่นเดียวกันและกำแพงวังทางด้านทิศใต้ แต่ชำรุดทั้งหมด

เรือนเจ้าเมือง จากการสัมภาษณ์คุณนวลฉวี ณ สงขลา อายุ 74 ปี สะใภ้ พระยา เพชรวิภาลนฤเบศร์ ผู้ดูแลวังหนองจิกกล่าวว่า แต่เดิมเรือนเจ้าเมืองมีลักษณะเป็น เรือน 2 ชั้น ชั้นล่างพื้นยกระดับเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ ชั้นบนเป็นห้องนอน และด้านหน้า มีมุขยื่น สันนิษฐานจากผังฐานของเรือนและการสัมภาษณ์ รูปแบบหลังคาที่หน้ามุขคงจะเป็น หลังคาแบบจั่ว ส่วนตัวเรือนเป็นหลังคาแบบปั้นหยาด้านหน้าและด้านหลังของเรือนมี ระเบียงกันด้วยลูกกรงไม้กลึง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นว่า จะมีรูปแบบคล้ายคลึง กับอาคารที่ว่าการอำเภอหนองจิก(หลังเก่า) หรือที่ว่าการอำเภออื่นๆ ซึ่งร่วมสมัยเดียวกัน

ฐานของเรือนก่ออิฐถือปูนใช้อิฐดินเผาสี่เหลี่ยมผืนผ้า จัดวางอิฐแนว 2 ก้อนหัน ด้านแคบ ไปชนด้านยาวของอิฐอีกก้อน เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นว่าชั้นล่างของการ เรียงอิฐจะมีความกว้างกว่าเล็กน้อย ความหนาของฐานโดยทั่วไป มีขนาด 45 เซนติเมตร และมีการเจาะฝังเสาไม้กลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 เซนติเมตร บนฐานก่ออิฐเป็นระยะๆ ดังนั้นรูปแบบของเรือนเจ้าเมืองสันนิษฐานว่าเป็นเรือนที่มีชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนส่วนชั้นบนเป็น เรือนไม้

เรือนพักเครื่องญาติ เป็นเรือนชั้นเดียวผนังก่ออิฐยกพื้นได้ถูกรื้อทึบมีประตูเข้าออก ขนาดเล็ก หลังคาทรงปั้นหยามุงกระเบื้องดินเผา สร้างวางตามยาวแนวกำแพงด้านทิศตะวัน ออกแล้วหักมุมไปทางทิศตะวันตก บันไดขึ้นเรือนและราวบันไดก่ออิฐฉาบปูนปิดทึบ ประตู ไม้บานเปิดคู่ หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ฝังลูกกรงเหล็กเส้นตรงแนวตั้ง เรือนครัว จากฐานก่ออิฐ

แสดงให้เห็นว่า เรือนครีวมักมีการก่อสร้าง เป็นเรือนยาว ตามแนวกำแพงทางทิศตะวันตก ด้านหลังผนังชิดกำแพง ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันออก มีบันไดก่ออิฐ 5 ชั้น ยาวตลอดตัวเรือน ด้านสกัดทิศใต้มีกำแพงแบ่งพื้นที่เป็นที่อาบน้ำ ประกอบด้วยบ่อน้ำสี่เหลี่ยม และอ่างอาบน้ำก่ออิฐฉาบปูนรูปไข่ รูปแบบของเรือนครีวมสันนิษฐานว่าคงจะเป็นเรือนชั้นเดียว ผนังก่ออิฐยกพื้นได้ฤกษ์ที่บและหลังคาทรงปั้นหยา คล้ายคลึงกับเรือนพักเครื่องญาติ

การใช้พื้นที่

เรือนเจ้าเมือง จะใช้พื้นที่เพื่อพักอาศัยข้าราชการและต้อนรับแขกเมืองชั้นล่าง ประกอบด้วยบันไดทางขึ้นเรือน 3 แห่ง คือด้านหลัง และด้านหน้า 2 ข้าง ส่วนบันไดชั้นชั้นบนอยู่ภายในเรือนตรงส่วนหน้าและส่วนหลังของเรือน บริเวณพื้นที่ชั้นล่าง เป็นโถงโล่งจากบันไดด้านหลังออกไปสู่ส่วนหน้า มีเฉลียงด้านหน้า ด้านหลังมีห้องน้ำและบันไดขึ้นชั้นบนระหว่างโถงทางเดินอาจมีห้องทั้ง 2 ข้าง แต่ส่วนหนึ่งเป็นโถงโล่งเพื่อใช้ในการราชการ ชั้นบนมีมุขยื่นด้านหน้าเรือน ไม้กั้นฝาผนังมีราวลูกกรงไม้ และทางเดินไปด้านหลังตรงกลาง ส่วน 2 ข้างกันห้องเป็นห้องนอน

เรือนเครื่องญาติ แต่เดิมจากบันไดขึ้นเรือนเป็นชานโล่ง มีราวลูกกรงไม้ตลอดด้านหน้า ภายในแบ่งกันห้องขนาดเล็กและใหญ่ ด้านทิศใต้ข้างเรือนเป็นที่อาบน้ำ และห้องน้ำ

เรือนครัว จากบันไดขึ้นไปบนเรือน สันนิษฐานว่าจะเป็นชานโล่งและพื้นที่โถงโล่ง เป็นส่วนใหญ่ และจะยกระดับพื้นจากชานโล่งเป็นพื้นที่โถงสำหรับรับประทานอาหาร อาจมีการกั้นห้องทางด้านซ้ายและขวาของเรือน

ลวดลายตกแต่ง

เรือนเจ้าเมืองหนองจิก สันนิษฐานว่า อาจมีลวดลายตกแต่งบ้าง แต่คงไม่มากนัก เรือนพักเครื่องญาติ มีการตกแต่งทำบัวที่ราวบันไดทางขึ้นเหนือประตูมีปูนปั้นรูปโค้ง เชิงชายตัดเป็นรูปโค้งแบบลอนคลื่น ส่วนเรือนครัวอาจจะมีการตกแต่งที่บันไดและเชิงชาย

วังเจ้าเมืองรามัน

เมื่อมีการแต่งตั้งเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมืองขึ้นครั้งแรก ต่วนมันโซร์ เจ้าเมืองรามันได้สร้างวังอยู่ที่รามัน ต่อมาต่วนมันโซร์ถึงแก่กรรม ต่วนกุนโตร์น้องชายได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง ไม่กี่ปีต่อมาต่วนกุนโตร์ถึงแก่กรรม ต่วนตีมุงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองรามัน ได้รับยศเป็นพระยารัตนภักดีและได้ย้ายวังจากรามันไปสร้างวังใหม่ที่หมู่บ้านโกตาบารู (วังใหม่) หลังจากเจ้าเมืองได้ถึงแก่กรรมเรือนเจ้าเมืองรามันที่สร้างในสมัยพระยารัตนภักดีบุตรและเครือญาติได้อาศัยต่อมาจนถึงเมื่อ 30 ปี ที่ผ่านมาได้รื้อถอนไป ปัจจุบันยังคงเหลือเรือนส่วนหนึ่งที่สร้างขึ้นในบริเวณพื้นที่ของวัง เป็นที่อยู่อาศัยของผู้สืบเชื้อสายเจ้าเมืองรามัน

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังเจ้าเมืองรามัน ตั้งอยู่เลขที่ 110 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา อยู่ห่างจากทางหลวงสายยะลา - รามัน ประมาณ 100 เมตร สภาพทั่วไป เป็นบริเวณที่ราบกว้างปกคลุมด้วยต้นหญ้ารกทึบมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ เรือนเจ้าเมืองตั้งอยู่โดดเดี่ยวบนพื้นที่ค่อนข้างชิดไปทางทิศตะวันออก รอบๆ บริเวณพื้นที่ไม่มีกำแพงวัง อาณาเขตทิศเหนือจดคลองโต๊ะนิ เป็นด้านหน้าของเรือน ทิศใต้ จดป่าโปร่ง ทิศตะวันออกจดด้านหลังของเรือนแถวที่หันหน้าออกทางหลวง ทิศตะวันตกจดป่าโปร่ง บริเวณริมพื้นที่ทิศตะวันออกด้านหลังเรือนต่วนอาชีเยาะ ลงชัน อายุ 71 ปี หลานพระยารัตนภักดี ให้สัมภาษณ์ว่า บริเวณนั้นเป็นที่ตั้งของวังเก่าที่ถูกรื้อทิ้งไป แต่เดิมมีกำแพงสร้างเป็นเนินดินกั้นอาณาเขตของวัง ส่วนของเรือนเจ้าเมืองมีขนาดใหญ่ สร้างเป็นเรือนรูปแบบเรือนมุสลิมหลายหลังมีพื้นที่ทางเดินติดต่อกัน ด้านทางทิศตะวันตกของเรือนเจ้าเมืองที่ถูกรื้อทิ้ง เป็นเรือนที่ปรากฏเห็นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของต่วนอาชีเยาะ ลงชัน และเป็นที่ยึดสมบัติหลักฐานอื่นๆ ของเจ้าเมือง

รูปแบบและโครงสร้าง

เรือนเจ้าเมืองเป็นเรือนชั้นเดียวสร้างโดยช่างพื้นเมือง ใต้ถุนสูง ประมาณ 1.50 เมตร รูปแบบเหมือนเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสาเรือนใช้ไม้สี่เหลี่ยมวางบนดิน เสาซีเมนต์สำเร็จรูป ด้านหน้าเรือนมีบันไดก่ออิฐที่บวบปูน 2 แห่ง ใช้ขึ้นเรือนที่เฉลียงและช่องทางเดินระหว่างเรือนพักอาศัยกับเรือนครัว ฝาผนังใช้ไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาว ประตูทางเข้าเรือนแบบบานเฟี้ยมหน้าต่างบานคู่เปิดออกติดกระจกที่ช่องแสงเหนือหน้าต่าง ใต้หลังคาไม่มีฝ้าเพดาน สามารถมองเห็นโครงหลังคาได้ชัดเจน เนื้อช่องแสงหน้าต่างตีไม้โปร่งระบายอากาศ หลังคาเรือนแบบปั้นหยาล้อมและมีหลังคาคลุมนอกชานยื่นทางด้านหน้า หลัง

คาทั้งหมุดมุงด้วยกระเบื้องดินเผา ลักษณะภายนอกและภายในเรือนไม่มีการตกแต่งลวดลายใดๆ ส่วนเรือนครัวใต้ถุนสูง ฝาผนังไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาวหลังคาทรงจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา มีพื้นที่ใช้งานเพียงครั้งเดียวนอกนั้นชำระดู เรือนเก็บข้าวมีขนาดเล็กขนาด 3 X 3 เมตร ใต้ถุนสูงเล็กน้อย ฝาผนังไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาว หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา

การใช้พื้นที่

ในบริเวณพื้นที่วังเจ้าเมืองรามัน มีสิ่งก่อสร้างเป็นเรือนพักอาศัยเชื่อมติดกับเรือนครัวและเรือนเก็บข้าวอีก 1 หลัง ที่เรือนพักอาศัยเมื่อเดินขึ้นเรือนจะพบเฉลียง มีราวลูกกรงไม้สีเหลี่ยมกันพื้นที่และม้านั่งยึดติดกับราวลูกกรงทั้ง 2 ข้าง ทางเข้าเรือนยกพื้นสูงกว่าเฉลียงภายในห้องส่วนหน้าทางด้านขวากันห้องขนาดเล็กเป็นห้องเก็บของ พื้นที่ทางด้านซ้ายเปิดโล่ง ใช้เป็นที่หลับนอน และพักผ่อน จากห้องส่วนหน้าออกประตู เป็นพื้นลดระดับของชานในเรือน เชื่อมระหว่างห้องส่วนหน้าและส่วนหลังของเรือนและด้านทิศตะวันตกจะเชื่อมทางเดินออกไปนอกชานของเรือนครัว ที่ห้องส่วนหลังทางด้านซ้ายกันห้อง ส่วนทางด้านขวาเปิดโล่งเป็นที่รับประทานอาหาร เรือนพักอาศัยกับเรือนครัวเป็นทางเดินมีหลังคา ลดระดับอยู่ตรงกลาง ที่เรือนครัวมีสภาพชำระดูทอดโรรม จากความยาวของเรือนครัวที่ขนาดใกล้เคียงกับเรือนพักอาศัย เรือนครัวมีพื้นที่ใช้งานเพียงครั้งเดียว ส่วนอื่นเป็นพื้นดินโล่ง ด้านหลังของเรือนห่างประมาณ 30 เมตร มีบ่อน้ำและที่อาบน้ำ ส่วนเรือนเก็บข้าวอยู่ทางด้านข้างของเรือนครัว

ลวดลายตกแต่ง

เรือนเจ้าเมืองรามัน เป็นเรือนที่สร้างขึ้นโดยใช้ไม้เป็นโครงสร้างทั้งหมด แต่เรือนหลังนี้ไม่มีการตกแต่งลวดลาย ไม่ว่าส่วนใดๆ ของเรือน จึงมีลักษณะเหมือนเรือนสามัญชนมุสลิมทั่วไป

วังเจ้าเมืองยะลา

หลังจากกองทัพสยามได้ปราบขบถสมัยตัวนสุหลง เจ้าเมืองปัตตานีลงได้แล้ว จึงได้แต่งตั้งเจ้าเมืองขึ้นใหม่ คือ นิยูโซฟ เป็นเจ้าเมืองปัตตานี นายเม่นเป็นเจ้าเมืองหนองจิก นายเหมสายเป็นเจ้าเมืองยะลา นิงงู เป็นเจ้าเมืองระแงะ นายเหมสายได้ไปสร้างวังอยู่ที่กูบังดีอรัส (บ้านวังตระ อำเภอมือเบะยะลา) ต่อมานายเหมสายได้ไปเป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง เจ้าเมืองสงขลาจึงแต่งตั้งนายเมืองชาวสงขลามารับเป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายวังไปสร้างที่หมู่บ้านสะเตงริมฝั่งคลอง

เมื่อนายเม่นเจ้าเมืองหนองจิกถูกปลดออก นายเมืองก็ถูกปลดออกเช่นกัน จึงมีการแต่งตั้งให้เต็งกุ่มฮัมหมัดซอและ เป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายวังไปตั้งที่หมู่บ้านยะลาอีกครั้ง และต่อมาเต็งกุ่มฮัมหมัดซอและได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองยะลา ได้ไปสร้างวังอยู่ที่หมู่บ้านบันนังบาเรอ(บ้านนาใหม่)

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังเจ้าเมืองยะลา ตั้งอยู่เลขที่ 34 หมู่ 2 ตำบลเปาะเส็ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ห่างจากสามแยกบ้านเนียงที่อยู่บนเส้นทางยะลา-ยะหา เข้าไปที่หมู่บ้านนาใหม่ ระยะทาง 3 กิโลเมตร แยกเข้าไปตามถนนดินห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร บริเวณพื้นที่วังประมาณ 3 ไร่ เป็นที่โล่งไม่ปรากฏให้เห็นกำแพง มีอาณาเขตทิศเหนือจดสวนยางและป่าโปร่ง ทิศใต้จดป่าโปร่ง ทิศตะวันออกจดสวนยาง ทิศตะวันตกจดถนนดินทางเข้าวัง บริเวณโดยทั่วไปพื้นดินปกคลุมด้วยหญ้ารก บางส่วนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม่เป็นระเบียบมากนัก เรือนหันหน้าไปทางทิศใต้ ในบริเวณพื้นที่ของวังมีสิ่งปลูกสร้าง คือ เรือนเจ้าเมืองและบ้านพักอาศัยของเชื้อสายเจ้าเมืองที่ปลูกอยู่ห่างๆ จากการสัมภาษณ์นายกูบกา รงโชะ อายุ 35 ปี ซึ่งเป็นหลานของเต็งกุ่มฮัมหมัดซอ กล่าวว่า เรือนเจ้าเมืองที่บ้านนังบาเรอเจ้าเมืองได้อาศัยอยู่ถึงอายุ 70 ปี และบุตรเจ้าเมืองชื่อกูมาโซ ได้อาศัยต่อมาจนถึงอายุ 70 ปีเช่นกันเมื่อถึงแก่กรรมบุตรของกูมาโซชื่อกูเลาะ ได้อาศัยมาจนถึงอายุ 73 ปี ต่อมาน้องชายกูหะมะเข้าอาศัยอยู่ต่อจนสภาพบ้านเรือนผุพังชำรุดไม่ปลอดภัย จึงได้ไปปลูกสร้างเรือนใหม่อยู่ในบริเวณวังเจ้าเมือง เช่นเดียวกับนายกูบกาและห่างจากวังเจ้าเมืองไป 1 กิโลเมตรมีคลองที่ใช้เชื่อมต่อแม่น้ำปัตตานีใช้เป็นเส้นทางคมนาคมอีกสายหนึ่ง

รูปแบบและโครงสร้าง

แต่เดิมเรือนเจ้าเมืองยะลา มี 3 หลัง คือ เรือนว่าราชการ เรือนพักอาศัย และเรือนครัว แต่ได้ผุพังชำรุด รื้อถอนออกไปเหลือเพียงหลังเดียว เป็นเรือนว่าราชการ ซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ไม่มีผู้อยู่อาศัย รูปแบบของเรือนเป็นเรือนชั้นเดียว ขนาดใหญ่ได้ถุนสูง เสาของเรือนทำด้วยไม้ ขนาด 23 x 23 เซนติเมตร วางบนดินเสา หล่อด้วยซีเมนต์ ขนาดฐาน 40x40 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร ทำด้านบนคอดให้มีขนาดเท่าเสา ช่วงคอดสูง 45 เซนติเมตร ซึ่งยังคงเหลือดินเสาแบบนี้เพียงไม่กี่ต้น ส่วนอื่นใช้ดินเสาขนาดเล็ก และเสาเรือนขนาดอื่นๆ แตกต่างกันไป ฝาผนังเรือนไม้กระดานตีซ้อนทับตามทางยาว หลังคาทรงมนิลามุงกระเบื้องดินเผา ที่หน้าจั่วทำเป็นรัศมีดวงอาทิตย์ ด้านข้างของส่วนหลังเรือนมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ เรือนเจ้าเมืองยะลาหลังนี้มีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก โครงสร้างของเรือนส่วนใหญ่ชำรุดผุพัง เช่นหลังคาส่วนใหญ่รั่ว กระเบื้องหลุดไม่สามารถป้องกันฝนและแสงแดด

พื้นของเรือนผุพังไม่สามารถเดินบนเรือนได้ หน้าต่างหลุดเกือบทั้งหมด และโครงสร้างของเรือนชำรุดทำให้ตัวเรือนเอียง คาดว่าอีกไม่นานเรือนคงทรุดลงทั้งหลัง

การใช้พื้นที่

ด้านหน้าเรือนมีบันไดก่ออิฐทึบฉาบปูนที่สร้างขึ้นใหม่ มีบ่อน้ำอยู่ทางซ้าย แต่เดิมบันไดอยู่ด้านข้างทางทิศตะวันตก เฉลียงด้านหน้าพื้นไม้ปรากฏราวลูกกรงกันเฉลียงบางส่วน ทางเข้าเรือนยกพื้นประตูเปิดแบบบานเพี้ยมอยู่ตรงกลาง ในเรือนส่วนแรกเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ที่ใช้ว่าราชการ ส่วนที่สองเป็นห้องนอนเปิดโล่งไม่มีกั้นห้องใดๆ ส่วนด้านในสุดเป็นห้องครัว ด้านทิศตะวันออกของห้องครัวเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยมไม่มีหลังคาทำกำแพงโดยรอบถมดินและปูกระเบื้องดินเผาสูงเท่าพื้นระดับห้องครัวบริเวณพื้นที่นี้เป็นบ่อน้ำและบ่อเก็บน้ำ

ลวดลายตกแต่ง

เรือนเจ้าเมืองยะลา ไม่ปรากฏมีการใช้ลวดลายแกะสลัก ฉลุ ตกแต่งมากนัก ที่เห็นได้ชัดเจน คือบริเวณหน้าจั่วที่ด้านหน้าเรือน มีลวดลายตกแต่งทำด้วยแผ่นไม้ตัดเป็นแนกคล้ายรัศมีดวงอาทิตย์ ปิดทับบนพื้นสังกะสี บันลม ตัดแผ่นไม้กว้างโค้งเล็กน้อย คู่อ่อนช้อยและมีสัดส่วนสวยงาม ส่วนของหลังคามีการนำแนวความคิดของกระเบื้องดินเผามาตกแต่งที่เชิงชาย โดยห้อยปลายแหลมลงทำให้อู่น่าแปลกตาไม่เหมือนที่อื่น ฝาผนังภายในเรือนที่กั้นระหว่างห้องทำแผ่นไม้แบบลูกฟักแนวตั้งที่ประตูทำเป็นซุ้มรูปโค้ง เพดานห้องไม่มีฝ้าเพดานสามารถเห็นโครงสร้างของหลังคาได้ ภายนอกบริเวณคานไม้รับน้ำหนักพื้นเรือนใช้ไม้ทำบัวติดที่ผนังเรือนเหนือคานไม้รอบทั้งเรือน

วังเจ้าเมืองระแงะ

จากการแบ่งแยกอำนาจการปกครองเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง ในครั้งแรกได้มีการแต่งตั้งตัวนนีตะเป็นเจ้าเมืองระแงะ ตั้งวังอยู่ที่ระแงะ(Legeh) ใกล้พรมแดนรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียและอยู่บนเส้นทางไปเหมืองทองโต๊ะโม๊ะ เมื่อตัวนนีตะ ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองต่อมาคือนิบงซู ได้ย้ายไปก่อสร้างวังที่ตันหยงมัส วังเจ้าเมืองทั้งสองแห่งปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยให้เห็น เมื่อนิบงซู ถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าแต่งตั้งให้ตัวนนีโตร์ บุตรของนิบงซู เป็นเจ้าเมืองระแงะและพระราชทานยศเป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา เมื่อตัวนนีโตร์ถึงแก่กรรมก็ได้แต่งตั้งให้ตัวนนีเภาะเป็นเจ้าเมืองระแงะ และพระราชทานยศให้เป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณ

ประเทศวิเศษวังษาเช่นกัน ต่อมาต่วนตือเงาะได้ย้ายมาก่อสร้างวังที่เมืองบางนรา(จังหวัดนราธิวาสปัจจุบัน)

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังเจ้าเมืองระแงะ ตั้งอยู่เลขที่ 2 บ้านกำปงตาโก๊ะ ถนนจาตุรงค์รัศมี ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อาณาเขตแต่เดิมของวังเจ้าเมืองกว้างขวางกว่าปัจจุบันมาก คือทิศเหนือจดแม่น้ำบางนราห่างจากเรือนประมาณ 150 เมตร ทิศใต้จดถนนจาตุรงค์รัศมี ทิศตะวันออกครอบคลุมพื้นที่โรงอบและซื้อขายยางพาราบริษัทนราธิวาสอนุชันทรรกา จำกัด ทิศตะวันตก เป็นด้านหน้าของเรือน จดบ้านเรือนให้เช่า ปัจจุบันวังเจ้าเมืองระแงะมีพื้นที่ประมาณ 1 ไร่เศษ เนื่องจากได้มีการขายที่ดิน และให้เช่าปลูกสร้างบ้านเรือนร้านค้า โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันออก โรงอบและซื้อขายยางพาราได้ซื้อที่ดินของวังเจ้าเมืองระแงะ เข้ามาถึงครึ่งเรือนเจ้าเมืองโดยรอบ เว้นไว้เพียงตัวเรือนเจ้าเมืองที่ไม่ได้ครอบครอง ซึ่งได้พบหลักฐานอาณาเขตของวัง เป็นบ่อน้ำโบราณขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในอาคารโรงซื้อขายยางพาราของบริษัทดังกล่าว อยู่ห่างจากด้านหลังเรือนเจ้าเมืองประมาณ 50 เมตร

เรือนเจ้าเมืองระแงะปัจจุบันมีสภาพชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากไม่มีผู้อยู่อาศัย คงมีแต่ผู้ดูแลเท่านั้น และต่อมาเรือนดังกล่าวได้ถูกทิ้งร้างไว้ จากการสำรวจภายในของเรือนพบว่าพื้นที่เรือนชั้นล่างชำรุดเกือบทั้งหมด ฝาผนังและหน้าต่างยังคงอยู่ในสภาพดี ส่วนชั้นบนทางขึ้นบันได พื้นเรือน ฝาผนัง โครงสร้างหลังคายังมีสภาพดี เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นลายฉลุไม้เสียหายไปบางส่วน

จากการสัมภาษณ์นางเมาะนะ คือระ อายุ 86 ปี ซึ่งเป็นผู้ดูแลเรือนเจ้าเมืองระแงะ กล่าวว่า เรือนเจ้าเมืองระแงะเป็นเรือนแบบตรังกานู เนื่องจากเจ้าเมืองระแงะมีความชื่นชอบเรือนแบบนี้ จึงได้ให้ช่างจากตรังกานูมาเป็นผู้สร้างเรือนในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่เดิมชั้นบนจะเป็นห้องนอนของเจ้าเมือง ส่วนเครื่องอยู่ชั้นล่างทั้งหมด ส่วนหน้าเป็นเรือนที่สร้างภายหลัง ราชรับจากการให้เช่าที่ดินนำมาใช้ในการซ่อมแซมเรือน ที่ลานกว้างหน้าเรือนในอดีตเป็นที่ต้อนรับแขกเมือง และเป็นที่สำคัญสำหรับสันตนาการและการแสดงในโอกาสต่างๆ

รูปแบบและโครงสร้าง

เรือนเจ้าเมืองระแงะเป็นเรือนขนาดใหญ่คล้ายเรือน 4 หลังติดต่อกัน เมื่อมองจากรูปทรงหลังคา ด้านหน้าเป็นเรือนที่มี 3 หลังคาเรือนตรงกลางเป็นหลังคาทรงมนิลา ขนาดด้วยเรือนหลังคาทรงปั้นหยาทางซ้ายและขวาแบบชั้นเดียว ส่วนด้านหลังเรือนเป็นเรือน 2 ชั้นขนาดใหญ่ และมีการทำหลังคาทรงปั้นหยาแบบ 2 ชั้น แต่หันด้านกว้างรับกับด้านลึกของเรือนด้านหน้าทั้ง 3 หลัง อย่างไรก็ตามเรือนทั้ง 4 หลัง มีพื้นที่และหลังคาเชื่อมกันทั้ง

หมด และเป็นเรือนแบบมุสลิมใต้ถุนโล่งสูง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา เสาเรือนไม้สี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนดินเสาที่มีทั้งแบบซีเมนต์และก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ ฝาผนังเรือนเป็นฝาผนังไม้กระดานเข้าลิ้น ตามแนวตั้งไม้เหมือนเรือนเจ้าเมืองอื่นที่ตีซ้อนทับตามแนวนอน หน้าต่างไม้บานคู่เปิดออกทำเป็นแบบลูกฟัก เหนือหน้าต่างที่ช่องแสงเป็นไม้ฉลุอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมเท่าบานหน้าต่าง ประตูมีซุ้มโค้งบางแห่ง แต่โดยทั่วไปเป็นประตูแบบสี่เหลี่ยมเหนือประตูที่ช่องแสงเป็นไม้ฉลุ จากช่องแสงถึงใต้หลังคา เป็นลายฉลุไม้ระบายอากาศ ซึ่งมีทุกด้านรอบตัวเรือน

ชั้นบนของเรือนเจ้าเมือง เมื่อขึ้นจากบันไดจะพบพื้นที่โล่งระดับเดียวกับกว้างขวาง แต่เดิมมีกั้นห้องนอนของเจ้าเมือง ปัจจุบันได้ย้ายไปกั้นห้องชั้นล่างแทน ดังนั้นสามารถมองเห็นโครงสร้างของหลังคาเรือนด้านหลังแบบปั้นหยาทิ้งหมด เนื่องจากไม่มีฝ้าเพดาน ดังนั้นชั้นบนของเรือนจึงมีลักษณะคล้ายกับห้องใต้หลังคา บริเวณริมพื้นที่ซึ่งหลังคามีระดับเอียงลาดลงเหลือความสูงเพียง 1 เมตร ทำเป็นฝาผนังห้องและเจาะช่องทำหน้าต่างใช้บานเลื่อนไม้จริงเป็นบานเปิดปิดที่ช่องหน้าต่างปิดด้วยลายฉลุไม้ทุกแห่ง โครงสร้างหลังคาใช้ไม้ที่มีขนาดใหญ่และหนามากค้ำคองแข็งแรง ส่วนเอียงลาดของหลังคาที่มาบรรจบกันมีรางน้ำทำด้วยไม้จริง สภาพยังใช้งานได้ดี นอกจากนี้ยังได้มีเจาะช่องแสงที่หลังคาบางแห่งใช้กระจกใสแทนการมุงกระเบื้อง

การใช้พื้นที่

เรือนเจ้าเมืองระแงะมีการใช้พื้นที่เหมือนแบ่งออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อมูลเพิ่มเติมว่าเรือน 3 หลังคาชั้นเดียวด้านหน้าอาจเป็นเรือนที่มีการก่อสร้างเพิ่มเติมภายหลังรุ่นบุตรเจ้าเมืองคนสุดท้าย ส่วนเรือนหลังคาทรงปั้นหย่า 2 ชั้นด้านหลังที่มีขนาดใหญ่กว่าเป็นเรือนเจ้าเมืองของเดิม เมื่อพิจารณาจากด้านข้างของเรือนทั้งหมดจะมองเห็นสอดคล้องกับข้อมูลดังกล่าว แต่รูปแบบของเรือนกลมกลืนเข้ากันได้ดี

การใช้พื้นที่ของเรือนส่วนหน้าเป็นเฉลียงตรงกลางด้านหน้าเรือน ยกพื้นใต้ถุนโล่งสูง 1.37 เมตร ใช้เสาไม้ขนาด 17x17 เซนติเมตร วางบนดินเสาซีเมนต์หล่อสำเร็จรูป เมื่อขึ้นบันไดเรือนทำด้วยไม้เป็นพื้นที่โล่งมีม้านั่งริมพนักกระเบื้องทำด้วยไม้กลึงเป็นซี่ลูกกรง หลังคากระเบื้องมุงด้วยสังกะสี ทางขึ้นตัวเรือนยกพื้นประมาณ 50 เซนติเมตร บานประตูเป็นแบบบานคู่เปิดเข้าด้านในเหนือประตูทำเป็นซุ้มโค้ง เข้าไปในเรือนเป็นโถงกลางด้านซ้ายและขวากันห้องด้านละ 2 ห้อง

จากโถงกลางเข้าไปพบบานประตูชั้นในเป็นแบบบานคู่เปิดออกเหนือประตูเป็นไม้ฉลุ สันนิษฐานว่าเป็นทางเข้าเรือน เจ้าเมืองของเดิม ซึ่งเป็นเรือนแบบ 2 ชั้น ยกพื้นสูง 1.88 เมตร ใต้ถุนโล่ง เสาเรือนไม้วางฝังในฐานเสาขนาดใหญ่ก่ออิฐฉาบปูนขนาด 53 x 53

เซนติเมตร สูง 1.00 เมตร เป็นที่น่าสังเกตว่าฐานเสาเรือนเจ้าเมืองของเดิมจะเป็นแบบเดี่ยวกันทั้งหมด ส่วนเรือน 3 หลังคาด้านหน้าจะใช้แต่เสาไม้ขนาดเล็ก เมื่อเข้าไปในเรือนจะพบห้องโถง มีการกั้นห้องด้านในทั้งด้านซ้ายและขวา ห้องทางด้านซ้ายเพื่อกั้นห้องใหม่โดยโยกย้ายวัสดุจากชั้นบนที่เป็นห้องนอน เจ้าเมืองลงมากั้นห้องข้างล่าง หน้าฝาผนังห้องเป็นบันไดขึ้นชั้นบน มีสองบันไดซ้ายและขวา จากบันไดเป็นประตูออกทางหลังเรือน 3 ประตู ด้านซ้ายและขวาเป็นประตูบานคู่เปิดออกด้านนอก ตรงกลางเป็นประตูใหญ่ 4 บาน เปิดออกด้านนอกเช่นกัน

ด้านหลังเรือนมีบันไดก่ออิฐที่บานปูน 3 ชั้นลงไปเป็นลานโล่งพื้นซีเมนต์ยาวเท่าตัวเรือนกว้าง 2 เมตร สูงจากพื้นล่าง 40 เซนติเมตร มุมทั้งสองข้างทำโค้งมนมุม ตรงกลางมีบันไดก่ออิฐที่บานปูนลงไปพื้นล่างปูด้วยแผ่นอิฐขนาดใหญ่ขนาด 33 x 33 เซนติเมตร ด้านหลังเรือนทางด้านทิศใต้ มีบ่อน้ำขนาดเล็ก 1 บ่อ และมีสระเก็บน้ำก่ออิฐบานปูนขนาด 2.70 x 2.35 เมตร ยกขอบสูงจากพื้น 40 เซนติเมตร อยู่ด้านข้างเรือนทั้งทิศเหนือและทิศใต้ 2 แห่ง ริมบ่อน้ำเป็นกำแพงสูง 2.11 เมตร มีประตูไม้เปิดเข้าด้านในสูง 1.84 เมตร ด้านหลังสุดของเรือนมีกำแพงเตี้ยสูง 60 เซนติเมตร สันนิษฐานว่า แต่เดิมนคงเป็นกำแพงสูงเหมือนทางทิศใต้ แต่ถูกทุบทำลายและทำเป็นรั้วสังกะสีแนบริมกำแพงเดิม ถัดออกไปนอกรั้วสังกะสีเป็นพื้นที่ของโรงงานอบและซื้อขายยางพารา

ชั้นบนแต่เดิมเมื่อขึ้นบันไดจะมีการกั้นห้องทางทิศเหนือ เป็นห้องนอนของเจ้าเมือง นอกจากนั้นไม่พบร่องรอยการกั้นห้องอื่นๆ ปัจจุบันปล่อยไว้เป็นพื้นที่โล่งทั้งหมด

ลวดลายตกแต่ง

กล่าวได้ว่าเรือนเจ้าเมืองระแงะเป็นเรือนที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายแบบต่างๆ หลากหลายมากกว่าเรือนเจ้าเมืองหลังอื่นๆ เมื่อพิจารณาแบบของลวดลายแล้วพบว่ามีทั้งแบบอักษรอาหรับ ลายพรรณพฤกษา ลายเรขาคณิต และลายอื่นๆ เกือบทุกส่วนของเรือน เช่น ด้านล่างสุดของฝาผนังเรือนด้านนอกทำเป็นบัวไม้กลิ้งขนาดใหญ่ เป็นขอบโดยรอบทั้งเรือน ขอบหน้าต่างที่วงกบมีไม้ทำขอบนูนถึงพื้นเช่นเดียวกับประตู บานหน้าต่างและประตูทำเป็นแบบลูกฟัก เหนือหน้าต่างที่เป็นช่องแสงและส่วนบนของช่องแสงไปชนพื้นชั้นบน ทำเป็นลายฉลุไม้ทุกแห่ง ประตูมีการตกแต่ง 2 แบบ คือ เหนือประตูทำเป็นซุ้มโค้งแทนช่องแสง ไม่มีลวดลายฉลุใดๆ และมีลวดลายฉลุที่ช่องแสง ซึ่งชายมีไม้ฉลุโดยออกแบบลวดลายที่ฉลุด้วยไม้เป็นแผ่นกว้างประมาณ 20 เซนติเมตร แล้วนำมาติดเรียงกัน ที่สันหลังคามุมของกระเบื้องที่เอียงลาดลงทำเป็นปูนปั้นปลายขีดขึ้น ส่วนสันหลังคาปั้นหยาดตรงกลางของมุมต่างๆ ใช้เสาไม้ขนาดเล็กปลายแหลมมีลายฉลุด้วยโลหะแนบข้างตามความสูงของเสา และลวดลายฉลุโลหะจะฝังตามความยาวของสันหลังคาไปบรรจบลวดลายฉลุของอีกเสา

วังเจ้าเมืองสายบุรี

เจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมือง คนแรกของเมืองสาย คือ ต่วนนิเต๊ะ ตั้งวังอยู่ที่ ยะริงอ (ยี่งอ) หลังจากต่วนนิเต๊ะถึงแก่กรรม เติงกุยาลาลุดดีน ผู้เป็นบุตรได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าเมืองสาย เมื่อเติงกุยาลาลุดดีน ถึงแก่กรรม ได้มีการแต่งตั้งเติงกู้อับดุลกอรีเต เป็นเจ้าเมืองสาย และได้ย้ายไปสร้างวังที่สลินดงบายู ที่เมืองสายบุรี ปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์นายกู้อับดุลรอฮิม สะมาแอ อายุ 57 ปี เป็นเหลนของเจ้าเมืองสายบุรี เติงกู้อับดุลกอรีเต ได้กล่าวว่าต้นตระกูลของเจ้าเมืองสายบุรีเป็นพี่น้อง 3 คน ตระกูลอาติส เคยเป็นเจ้าเมืองมานังกระเบาวิ ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อสมัยฮอลันดา เข้าไปมีอำนาจได้ปลดเจ้าเมืองออก จึงเดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่สายบุรี หลังจากเจ้าเมืองสายบุรีถึงแก่กรรมวังเจ้าเมืองได้ถูกทิ้งร้างไว้ประมาณ 20 ปี และนายกู้อับดุลรอฮิม สะมาแอเข้ามาอยู่ในวังนี้เมื่อตอนอายุ 45 ปี แต่เดิมอาณาเขตของวังมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่เศษ ทิศเหนือจดแม่น้ำสายบุรี ทิศใต้จดมัสยิดตะลุบัน ทิศตะวันออกจดบ้านพระยาพิพิธภักดี ทิศตะวันตกจดภูเขาสลินดงบายู และบริเวณหน้าวัง มีเสาชานขนาดใหญ่ ซึ่งลวดหนามเป็นแนวกำแพงภายหลังได้มีการขยายถนนจิ้งรี้อตอนออก

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังเจ้าเมืองสายบุรี ตั้งอยู่เลขที่ 34 ถนนสุริยะ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี พื้นที่ของวังได้มีการแบ่งแยกและซื้อขายเปลี่ยนเจ้าของ ดังนั้นปัจจุบันจึงมีพื้นที่ของวังประมาณ 1 ไร่เศษ อาณาเขตทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตกจดบ้านเรือนข้างเคียง ทิศตะวันออกเป็นส่วนของหน้าวังติดถนนสุริยะ จากถนนเข้าไปในพื้นที่ของวังประมาณ 40 เมตร ถึงเรือนเจ้าเมือง สภาพทั่วไปของบริเวณเป็นพื้นดินปลูกไม้ดอกและไม้ผล

รูปแบบและโครงสร้าง

เรือนเจ้าเมืองสายบุรีประกอบด้วยเรือนไม้ชั้นเดียวและสองชั้นสร้างโดยช่างจากอินโดนีเซีย หันหน้าออกสู่ถนนสุริยะและเรือนไม้สองชั้นเชื่อมต่อกับเรือนชั้นเดียวที่ด้านหลัง ปัจจุบันได้แบ่งแยกผู้อาศัยเป็นสองส่วน คือ เรือนชั้นเดียวหนึ่งครอบครั้ว และเรือนสองชั้นอีกหนึ่งครอบครั้ว ในอดีตเรือนชั้นเดียวเป็นที่ว่าราชการและพักอาศัยของเจ้าเมือง ส่วนเรือนสองชั้นเป็นที่พักอาศัยของเครือญาติ ซึ่งมีสภาพชำรุดทรุดโทรมและกำลังมีการซ่อมแซมปรับปรุง

รูปแบบของเรือนเจ้าเมือง (ชั้นเดียว) เป็นเรือนไม้ได้ถุนต่ำก่ออิฐปิดทับ ฝาผนังเรือนเป็นไม้กระดานเข้าลิ้นตามแนวยาว หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผาช่องระบายอากาศ หน้าต่างและประตูถึงใต้หลังคามีไม้ฉลุลอบตัวเรือนทุกด้าน บันไดขึ้นเรือนตรงกลางด้านหน้ามีเสาก่ออิฐฉาบปูนสี่เหลี่ยมเตี้ยขนาดใหญ่ 2 เสาดตรงทางขึ้นบันได บันไดก่ออิฐที่ฉาบปูน ข้างบันไดมีบ่อน้ำขนาดเล็กอยู่ทางขวา 1 บ่อเมื่อขึ้นถึงระเบียงพื้นไม้เรียงแนวเฉียง ใช้วิธีตอกลิ้มไม้กลมฝังทางด้านหน้าของพื้นไม้ยึดติดกันทุกแผ่น ราวระเบียงเป็นลายฉลุไม้ทั้ง 2 ข้าง ปัจจุบันเหลือเพียงด้านขวาด้านเดียว ส่วนด้านซ้ายถูกรื้อออกเพื่อกันฝาผนังห้องเพดานบริเวณระเบียงใช้ไม้เข้าลิ้นตามยาวเป็นฝาเพดานส่วนบริเวณอื่นไม่มีฝาเพดานสามารถมองเห็นโครงสร้างหลังคาได้ชัดเจน

การใช้พื้นที่

จากบันไดด้านหน้าเมื่อขึ้นเรือน จะพบฝาผนังห้องตั้งอยู่ด้านหน้าส่วนด้านข้างทั้งซ้ายและขวาแบ่งเป็นห้องนอนโดยใช้ระเบียงทางเดินเชื่อมระหว่างห้องทั้งสอง ห้องนอนทางซ้ายแต่เดิมเป็นห้องโถงขนาดใหญ่เปิดโล่งมีราวระเบียงใช้เป็นที่ยืนที่วางราชการของเจ้าเมืองปัจจุบันกันห้องเป็นห้องนอน ห้องทางขวามีลักษณะต่อยื่นออกมาทางด้านหน้าวังแต่เดิมเป็นห้องนอนของเจ้าเมือง ด้านในฝาผนังระหว่าง 2 ห้องซ้าย - ขวาดังกล่าว ปัจจุบันแบ่งกันเป็นห้องส่วนด้านหลังห้องนอนทางซ้ายต่อยื่นไปชนกับเรือนไม้ 2 ชั้น และด้านหลังของห้องนอนทางขวาต่อยื่นออกไปเป็นเรือนครัว เมื่อลงจากบันได บริเวณช่วงกลางระหว่างเรือน 2 ชั้นกับเรือนครัวเป็นพื้นที่โล่งมีบ่อน้ำ ด้านในของบ่อน้ำแต่เดิมลึกเข้าไปเป็นพื้นที่สันทนาการของวังเจ้าเมือง ใช้เป็นที่ชมการแสดง และพื้นที่เอนกประสงค์

ลวดลายตกแต่ง

วังเจ้าเมืองสายบุรีจัดได้ว่าเป็นเรือนที่ได้ใช้ลวดลายตกแต่งมากแห่งหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรือนเจ้าเมือง มีการตกแต่งสันหลังคาด้วยโลหะฉลุ(ผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าแผ่นทองเหลือง) และมีเสาดตรงยอดของสันหลังคาทรงปั้นหยา ที่สันหลังคาสวนเอียงลาดเป็นปูนปั้นตอนปลายสันหลังคาเซียงอนขึ้นทุกด้าน เเชิงชายตกแต่งด้วยโลหะฉลุลอบเรือนทุกด้าน ช่องแสงและช่องระบายอากาศเหนือหน้าต่างและประตูตกแต่งด้วยไม้ฉลุลอบเรือนทุกด้านเช่นกัน รวมถึงราวระเบียงด้านหน้าเรือน ลวดลายตกแต่งของเรือนเจ้าเมืองสายบุรี ทุกแห่งใช้ลวดลายแบบพรรณพฤกษา แต่มีการออกแบบลายเพื่อการตกแต่งแต่ละส่วนของเรือนแตกต่างกันออกไป